

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ-ΕΠΙΠΕΔΟ Α

Ημερομηνία: Σάββατο 12 Ιανουαρίου 2019
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτωνος *Πρωταγόρας* (324a-c)

Η παιδευτική σημασία της τιμωρίας ως απόδειξη του διδασκτού της αρετής

Ἔνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης. Εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὃ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτὸ σε διδάξει ὅτι οἱ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῆν. Οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται –οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγέννητον θεῖη– ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα. Καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῆν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. Ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν ὅσοιπερ τιμωροῦνται καὶ ἰδία καὶ δημοσία. Τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδασκτὸν ἀρετῆν. Ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκέως καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδασκτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετῆν, ἀποδέδεικταί σοι, ὃ Σώκρατες, ἰκανῶς, ὡς γέ μοι φαίνεται.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. α. Να γράψετε το σημείο του κειμένου που:
- αποτελεί την αποδεικτέα θέση του Πρωταγόρα για το διδακτό της πολιτικής αρετής.
  - δείχνει τα συναισθήματα αυτοπεποίθησης και αυταρέσκειας του σοφιστή, επειδή θεωρεί ότι έχει αποδείξει ικανοποιητικά στον Σωκράτη πως η αρετή είναι διδακτή.
  - δείχνει ότι η επιβολή της έλλογης τιμωρίας δεν αποσκοπεί στο παρελθόν, αλλά στο μέλλον.

Μονάδες 6

1. β. Να γράψετε δίπλα σε καθεμιά από τις παρακάτω θέσεις το γράμμα Σ, αν είναι σωστή, ή το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένη:
- Κατά τον Πρωταγόρα οι άνθρωποι, ως έλλογα όντα, οφείλουν να επιβάλλουν τιμωρίες με σκοπό να ανταποδώσουν το αδίκημα που έχει διαπραχθεί.
  - Ο σοφιστής δικαιολογεί τους Αθηναίους, οι οποίοι επιτρέπουν στους τεχνίτες να εκφέρουν τη γνώμη τους στην Εκκλησία του Δήμου για τα πολιτικά ζητήματα.
  - Το ρήμα «τιμωροῦμαι» σημαίνει ότι η ποινή αποβλέπει στην τιμωρία του αδικήσαντος, ενώ το ρήμα «κολάζω» στην ικανοποίηση του αδικηθέντος.
  - Η άλογη τιμωρία αποβλέπει στην αποκατάσταση της αδικίας που έγινε στο παρελθόν.

Μονάδες 4

2. Να αξιολογήσετε το επιχείρημα του Πρωταγόρα για το διδακτό της πολιτικής αρετής.

Μονάδες 10

3. Να εντοπίσετε ένα χωρίο από το κείμενο που να πιστοποιεί την ύπαρξη των ακόλουθων αισθητικών σχημάτων (σχημάτων λόγου): *παρομοίωση, λιτότητα, παρήχηση του τ, αντίθεση, υπερβατό.*

Μονάδες 10

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2019
Α΄ ΦΑΣΗ**E_3.Αλ3Α(ε)**

4. α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις λέξεις που λείπουν σε κάθε κενό, ώστε να συμπληρώνεται σωστά το νόημα του κειμένου:

Όπως οι πρώτοι φιλόσοφοι αναζητούσαν την πρώτη αρχή της _____, ο _____ αναζήτησε την αρχή κάθε ηθικής έννοιας, που δεν επηρεάζεται από ιστορικές και _____ συνθήκες ούτε από τη δυνατότητα αντίληψης του κάθε ανθρώπου. Αναζήτησε δηλαδή το απόλυτο απορρίπτοντας το _____, την ουσία της ηθικής και όχι τα _____ φαινόμενα.

Μονάδες 5

- 4 β. Να γράψετε δίπλα σε καθεμιά από τις παρακάτω θέσεις το γράμμα Σ, αν είναι σωστή, ή το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένη:

- i. Μύθος ορίζεται κάθε αφήγηση που έχει ποιητικό χαρακτήρα και αποτελεί κατασκευή κάποιου διανοητή.
- ii. Στην Ακαδημία του Πλάτωνα διδάσκονταν τα μαθηματικά ως κύριο μάθημα, διότι απαγορευόταν να εισέλθει στη Σχολή κάποιος «αγεωμέτρητος».
- iii. Η βασική αντίρρηση του Σωκράτη απέναντι στον γραπτό λόγο στηρίζεται στην άποψή του ότι το γραπτό είναι βουβό.
- iv. Το ταξίδι του Πλάτωνα στις Συρακούσες ήταν σημαντικό για την πνευματική του εξέλιξη, διότι γνώρισε τον τύραννο Διονύσιο Α΄ και τον γαμπρό του, το Δίωνα.
- v. Με την επαγωγική συλλογιστική μέθοδο ο Σωκράτης προχωρούσε στην εξαγωγή καθολικών συμπερασμάτων και στη διατύπωση απόλυτων ορισμών.

Μονάδες 5

5. α. έννοια, δεξαμενή, δοκησίσοφος, οΐημα, επιεικής, έντομο: Για καθέναν από τους τύπους που σας δόθηκαν να εντοπίσετε στο αρχαίο κείμενο μία λέξη ετυμολογικά συγγενή.

Μονάδες 6

5. β. παρεληλυθότος, φαίνεται: Για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις να γράψετε μια περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, που να περιλαμβάνει ένα παράγωγό τους σε οποιονδήποτε γραμματικό τύπο.

Μονάδες 4

6. Με βάση το κείμενο που σας δίνεται και τα παρακάτω μεταφρασμένα κείμενα από τις *Χοηφόρους* του Αισχύλου, να συγκρίνετε την άποψη του Πρωταγόρα για τον σκοπό επιβολής των ποινών με την παλαιότερη αντίληψη της ανταπόδοσης εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές.

(J. D. Denniston και D. L. Page (επιμ.), *Aeschyli septem quae supersunt tragoediae*, Οξφόρδη 1972)

Η τραγωδία Χοηφόροι του Αισχύλου αφηγείται τον φόνο της Κλυταιμνήστρας και του Αιγίσθου από τον Ορέστη. Ο Ορέστης, συνοδευόμενος από τον πιστό του φίλο Πυλάδη επιστρέφει στην ιδιαίτερη πατρίδα του, το Άργος, για να θρηνήσει στον τάφο του πατέρα του, του Αγαμέμνονα. Όταν φθάνει ο χορός των Χοηφόρων ακολουθούμενος από την αδελφή του Ηλέκτρα, ο Ορέστης κρύβεται και, αφού παρακολουθήσει τις σπονδές, αποκαλύπτει την ταυτότητά του. Αμέσως, θέτει σε εφαρμογή το σχέδιό του για το φόνο του παράνομου ζευγαριού, έχοντας τη συμπαράσταση της αδελφής του και του χορού.

[Το εισαγωγικό πλαίσιο των μεταφρασμένων κειμένων αντλήθηκε από τη Βικιπαίδεια – η ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια]

ΟΡΕΣΤΗΣ: οὔτοι προδώσει Λοζίου μεγασθενής
χρησμός κελεύων τόνδε κίνδυνον περᾶν,
κάξορθιάζων πολλὰ καὶ δυσχειμέρους
ἄτας ὑφ' ἧπαρ θερμὸν ἐξαυδόμενος,
εἰ μὴ μέτειμι τοῦ πατρὸς τοὺς αἰτίους
τρόπον τὸν αὐτόν, ἀνταποκτεῖναι (269-274)

ΜΤΦ:

ΟΡΕΣΤΗΣ: Δε θα προδώσει ο αλάθευτος χρησμός του Φοίβου,
που μ' έσπρωξε σ' αυτόν τον κίνδυνο και τόσο
με ξεσήκωσε λέγοντας φριχτές φοβέρες
και ψυχρές μπόρες μέσα στα ζεστά μου σπλάχνα,
αν έτσι αφήσω τους φονιάδες του πατέρα
κι αν μ' όποιο τρόπο σκότωσαν δεν τους σκοτώσω

ΧΟΡΟΣ: ἀλλὰ νόμος μὲν φονίας σταγόνας
χυμένας ἐς πέδον ἄλλο προσαιτεῖν
αἷμα· (400-402)

ΜΤΦ:

ΧΟΡΟΣ: Μα είναι νόμος, το αίμα που εχύθη στη γη
νέον αίμα να θέλει·

ΟΡΕΣΤΗΣ: ἀπλοῦς ὁ μῦθος· τήνδε μὲν στείχειν ἔσω,
αἰνῶ δὲ κρύπτειν τάσδε συνθήκας ἐμάς,
ὡς ἂν δόλω κτείναντες ἄνδρα τίμιον
δόλω γε καὶ ληφθῶσιν, ἐν ταύτῳ βρόχῳ
θανόντες (554-558)

ΜΤΦ:

ΟΡΕΣΤΗΣ: Απλός ο λόγος· να γυρίσει σπίτι η Ηλέκτρα
και να κρατείτε σεις κρυφά τα σχέδιά μου,
που, όπως με δόλο τέτοιον άντρα έχουν σκοτώσει,
έτσι με δόλο να πιαστούν και στα όμοια βρόχια
και κείνοι να χαθούν

Μονάδες 10**ΛΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ****ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ, 170a-170d**

(J. Burnet, εκδ. 1900 –07. *Platonis opera*. I–V. Οξφόρδη: Clarendon Press. Ανατ. 1967–68.)

Σ' αυτόν τον διάλογο του Πλάτωνα, (368 - 367 π.Χ.,) παρουσιάζεται ο Σωκράτης να εξετάζει τον ορισμό της γνώσης με τη βοήθεια του Θεαίτητου (μαθηματικός της κλασικής αρχαιότητας και επιφανές μέλος της Ακαδημίας του Πλάτωνα) και με τη συνδρομή του Θεόδωρου του Κυρηναίου, ο οποίος εκτός από τα μαθηματικά ασχολήθηκε με τη φιλοσοφία, την αστρονομία και τη μουσική. Ο Σωκράτης θεωρεί ότι οι ίδιοι οι άνθρωποι που πιστεύουν ότι έχουν έμφυτη σοφία, παραδέχονται ότι έχουν και αμάθεια, καθώς σε κάποιους τομείς είναι ανεπαρκείς και χρειάζονται καθοδήγηση. Επομένως το γεγονός ότι οι άνθρωποι έχουν άλλοτε αληθείς και άλλοτε ψευδείς γνώμες και δεν είναι το ίδιο σοφοί, αναιρεί την άποψη του Πρωταγόρα ότι ο κάθε άνθρωπος είναι το μέτρο για όλα τα πράγματα («πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος»).

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Πρωταγόρα, καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι, μᾶλλον δὲ πάντων ἀνθρώπων δόξας λέγομεν, καὶ φαμὲν οὐδένα ὄντινα οὐ τὰ μὲν αὐτὸν ἠγεῖσθαι τῶν ἄλλων σοφώτερον, τὰ δὲ ἄλλους ἑαυτοῦ, καὶ ἔν γε τοῖς μεγίστοις κινδύνοις, ὅταν ἐν στρατείαις ἢ νόσοις ἢ ἐν θαλάττῃ χειμάζονται, ὥσπερ πρὸς θεοὺς ἔχειν τοὺς ἐν ἐκάστοις ἄρχοντας, σωτῆρας σφῶν προσδοκῶντας, οὐκ ἄλλω τῷ διαφέροντας ἢ τῷ εἰδέναι· καὶ πάντα που μεστὰ τὰνθρώπινα ζητούντων διδασκάλους τε καὶ ἄρχοντας ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ζῶων τῶν τε ἐργασιῶν, οἰομένων τε αὐτῶν ἰκανῶν μὲν διδάσκειν, ἰκανῶν δὲ ἄρχειν εἶναι. καὶ ἐν τούτοις ἅπασι τί ἄλλο φήσομεν ἢ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἠγεῖσθαι σοφίαν καὶ ἀμαθίαν εἶναι παρὰ σφίσιν;

ΘΕΟ. Οὐδὲν ἄλλο.

ΣΩ. Οὐκοῦν τὴν μὲν σοφίαν ἀληθῆ διάνοιαν ἡγοῦνται, τὴν δὲ ἀμαθίαν ψευδῆ δόξαν;

ΘΕΟ. Τί μήν;

ΣΩ. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, χρῆσόμεθα τῷ λόγῳ; πότερον ἀληθῆ φῶμεν ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους δοξάζειν, ἢ τοτὲ μὲν ἀληθῆ, τοτὲ δὲ ψευδῆ; ἐξ ἀμφοτέρων γάρ που συμβαίνει μὴ ἀεὶ ἀληθῆ ἀλλ' ἀμφοτέρα αὐτοὺς δοξάζειν. σκόπει γάρ, ὦ Θεόδωρε, εἰ ἐθέλοι ἄν τις τῶν ἀμφὶ Πρωταγόραν ἢ σὺ αὐτὸς διαμάχεσθαι ὡς οὐδεὶς ἡγεῖται ἕτερος ἕτερον ἀμαθῆ τε εἶναι καὶ ψευδῆ δοξάζειν.

ΘΕΟ. Ἄλλ' ἄπιστον, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Καὶ μὴν εἰς τοῦτό γε ἀνάγκης ὁ λόγος ἦκει ὁ πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον λέγων.

- χειμάζονται: βασανίζονται, υφίστανται ταλαιπωρίες
- τ ἀνθρώπινα: οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες
- ζητούντων: ἀνθρώπων ζητούντων (: ἀπὸ ἀνθρώπους που ἀναζητοῦν)
- παρὰ σφίσιν: μέσα τους –δοξάζω: ἔχω γνώμη
- τοτὲ μὲν... τοτὲ δέ: ἄλλοτε μὲν... ἄλλοτε δε.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γ.1. Να μεταφράσετε στη νέα ελληνική το παρακάτω απόσπασμα: **«καὶ πάντα που μεστά ... παρὰ σφίσιν;»**

Μονάδες 10

Γ.2. Σύμφωνα με το παραπάνω κείμενο του Πλάτωνα πώς συμπεριφέρονται οἱ ἄνθρωποι κάθε φορά που ἀντιμετωπίζουν μεγάλους κινδύνους;

Μονάδες 10

Γ.3.α. **«Καὶ μὴν εἰς τοῦτό γε ἀνάγκης ὁ λόγος ἦκει ὁ πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον λέγων.»**: Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά της παραπάνω πρότασης στην ἴδια πτώση στον ἄλλο ἀριθμό. (Μονάδες 5)

Γ.3.β. **«λέγομεν, ἔχειν, διαφέροντας»**: Να μεταφέρετε τους παραπάνω ρηματικούς τύπους στον ἀόριστο β' στην ἴδια φωνή. (Μονάδες 3)

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2019
Α΄ ΦΑΣΗ**E_3.Αλ3Α(ε)**

Γ.3.γ. «σκόπει γάρ, ὦ Θεόδωρε, εἰ ἐθέλοι ἄν τις τῶν ἀμφὶ Πρωταγόραν ἢ σὺ αὐτὸς διαμάχεσθαι ὡς οὐδεὶς ἡγεῖται ἕτερος ἕτερον ἀμαθῆ τε εἶναι καὶ ψευδῆ δοξάζειν.»: Να εντοπίσετε στο παραπάνω απόσπασμα δύο συνηρημένα ρήματα και να γράψετε το ίδιο πρόσωπο στην ευκτική στον χρόνο και στη φωνή που βρίσκεται το καθένα. (Μονάδες 2)

Μονάδες 10

Γ.4.α. «καὶ ἐν τούτοις ἅπασι τί ἄλλο φήσομεν ἢ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἡγεῖσθαι σοφίαν καὶ ἀμαθίαν εἶναι παρὰ σφίσιν;»: Να εντοπίσετε τα απαρέμφορα του παραπάνω αποσπάσματος, να γράψετε τη συντακτική λειτουργία τους και να βρείτε το υποκείμενό τους. (Μονάδες 4)

Γ.4.β. «Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, χρῆσόμεθα τῷ λόγῳ; πότερον ἀληθῆ φῶμεν ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους δοξάζειν, ἢ τοτὲ μὲν ἀληθῆ, τοτὲ δὲ ψευδῆ;»: Να δικαιολογήσετε την ἐγκλιση εκφοράς των παραπάνω ερωτηματικῶν προτάσεων. (Μονάδες 4)

Γ.4.γ. «Καὶ μὴν εἰς τοῦτό γε ἀνάγκης ὁ λόγος ἦκει ὁ πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον λέγων.»: Να μετατρέψετε τη μετοχή του παραπάνω αποσπάσματος στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση. (Μονάδες 2)

Μονάδες 10